שואלת הגמרא: **וּלְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא דְּאָמַר** ביבמות (סה:) **עַל** 1
שְׁנֵיהֶם – על האיש והאשה **הוּא אוֹמֵר** (בראשית א, כח) 'וַיְבָרֶךְ 2
אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ' מַאי אִיכָּא לְמֵימַר מדוע 3
לא נלמד מתלמוד תורה לפטור נשים ממצות עשה שלא הזמן 4
גרמא, הרי אין כאן שני כתובים. מתרצת הגמרא: שאף לשיטתו 5
יש שני כתובים **מְשׁוּם** דַּהֲוָה מצות **תַּלְמוּד תּוֹרָה וּפִרְיוֹן הַבֵּן שְׁנֵי** 6
כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד לפטור ממצות עשה שלא הזמן גרמא, **וְכָל** 7
שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִים. 8

עוד שואלת הגמרא: **וּלְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא** הסובר שאשה מצווה 9
ב'פרו ורבו', אם כן **נַמִּי נֵיהֲוֵי 'פְּרִיָה וּרְבִיָה' 'וּמוֹרָא'** – מצות אלו 10
יחשבו גם הם **שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד וְאֵין מְלַמְּדִין,** וכיצד 11
אמרנו לעיל (לד:) שלומדים מ'מורא' חיוב הנשים בכל מצות עשה 12
שלא הזמן גרמא. מתרצת הגמרא: **צְרִיכִי** – צריך להכתב חיוב 13
נשים ב'פרו ורבו' וב'מורא', **דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא** חיובן רק **בְּמוֹרָא וְלֹא** 14
כָּתַב בְּפִרְיָה וּרְבִיָה, הָוֶה אָמֵינָא וְכִבְשָׁהּ אֲמַר רַחֲמָנָא – נאמר בפסוק 15
'פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשָׁהּ' (בראשית א כח), והיינו 16
אומרים **אִישׁ דְּדִרְכּוֹ לְכִבּוֹשׁ** – לצאת למלחמה, **אִין** הוא מחויב, אבל 17
אִשָּׁה כיון **דְּאֵין דַּרְכָּהּ לְכִבּוֹשׁ, לֹא** – לכך הוצרך הכתוב לכלול 18
הנשים באופן מפורש. **וְאִי כָּתַב** רק **בְּפִרְיָה וּרְבִיָה וְלֹא כָּתַב בְּמוֹרָא,** 19
הָוֶה אָמֵינָא אִישׁ דְּסִיפֵּק – שיש יכולת **בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת** – לכבד, שאין 20
עליו מרות אחרים **אִין** הוא מצווה על מוראם. אבל **אִשָּׁה דְּאֵין** 21
סִיפֵּק בְּיָדָהּ לַעֲשׂוֹת בעודה נשואה, כשנמצאת תחת מרות בעלה, 22
ולפיכך **לֹא** מחויבת לכבדם בהיותה נשואה, **וְכֵיוָן דְּאֵין סִיפֵּק בְּיָדָהּ** 23
לַעֲשׂוֹת בהיותה נשואה, **לֹא תִּתְחַייֵב כְּלָל** אפילו כשהיא פנויה, 24
לפיכך **צְרִיכָא,** ואין כאן שני כתובים הבאים כאחד. 25

שואלת הגמרא לדברי רבי יוחנן בן ברוקא לעיל: **הָנֵיחָא לְמַאן** 26
דְּאָמַר שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין, מובן מדוע אין 27
לומדים מתלמוד תורה ופדיון הבן לפטור נשים אף ממצות עשה 28
שלא הזמן גרמא, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר** שגם שני כתובים **מְלַמְּדִין,** 29
מַאי אִיכָּא לְמֵימַר מדוע לא נלמד מהם. מתרצת הגמרא: **אָמַר** 30
רָבָא, פַּפּוּנָאֵי – התלמידים הגרים ב'פפונא' **יָדְעִי לָהּ לְטַעְמָא דְּהָא** 31
מִילְּתָא – לבאר דברי המשנה גם לפי השיטה הסוברת ששני 32
כתובים הבאים כאחד מלמדים, ולפירושם יתורץ גם מה שהקשינו 33
לעיל (לד:) מדוע לא לומדים ממצה והקהל לחייבן בכל עשה 34
שהזמן גרמא. **וּמַנּוּ** – ומי הם פפונאי, **רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב** שהתגורר 35
שם, ופירש בטעם המשנה, **אָמַר קְרָא** במצות תפילין 'וְהָיָה לְךָ לְאוֹת 36
עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ', הוקשָׁה **כָּל** 37
הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ הנזכרת ב'לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ', **לִתְפִילִּין** 38
שנזכרו בהתחלה, ללמדנו, **מָה תְּפִילִּין מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא** 39
וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת אַף כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת, 40
וּמִדְּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא הוצרכנו לדרשה מיוחדת ללמדנו 41
שֶׁנָּשִׁים פְּטוּרוֹת מלקיימן, **מִכְּלָל** – מדויק **דְּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן** 42
גְּרָמָא נָשִׁים חַייָבוֹת, שאם היו פטורות מהן כל שכן שפטורות 43
מאותן שהזמן גרמא, ואין צורך בדרשה לפטור מאותן שהזמן 44
גרמא. 45

שואלת הגמרא: **הָנֵיחָא** ההסבר של פפונאי רק **לְמַאן דְּאָמַר** 46
(עירובין צה:) **תְּפִילִּין הֵן מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא** – שאין נוהגת 47
בשבתות וימים טובים, ובכל בלילה, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר תְּפִילִּין** 48
מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא ונוהגת בלילה כביום וגם בשבתות 49
וימים טובים, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** מדוע לא נלמד מההיקש לתפילין 50
ההיפך, שכשם שנשים פטורות מעשה של תפילין כך הן פטורות 51
מכל עשה שלא הזמן גרמא. הגמרא מתרצת שמאן דאמר זה אינו 52
סובר את ההיקש של פפונאי, ולדעתו פטור נשים מעשה שהזמן 53
גרמא ניתן ללמוד ב'מה מצינו' 'מראיה', ואשר הקשו לעיל (לד:) 54
מדוע אין לומדים ממצה והקהל לחייבן, אין זו קושיא, **מַאן שָׁמַעְתְּ** 55
לֵיהּ דְּאָמַר תְּפִילִּין מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא, רַבִּי מֵאִיר כְּפִי 56
שמוכח ממה שמחייב את הנשים במצות תפילין (בעירובין צו:). 57
וְכָבַר לָהּ את הכלל **שֶׁשְּׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד** – צריך לדקדק 58
למה נכתבו שניהם, **וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד** ללא צורך **אֵין** 59
מְלַמְּדִין, ואם כן לדעתו אין להקשות מדוע אין למדים מ'מצה' 60
ו'הקהל' לחייב הנשים בעשה שהזמן גרמא שכן הם שני כתובים 61
הבאים כאחד.עוד שואלת הגמרא: **וּלְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר** (בסנהדרין 62
סז:) **שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד מְלַמְּדִין, וּתְפִילִּין** לדעתו **הִיא מִצְוַת** 63
עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא כמובא בעירובין (שם). **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – 64
מהיכן הוא לומד פטור נשים מעשה שהזמן גרמא, הרי נוכל 65
ללמוד מ'מצה' ו'הקהל' לחייבן. מתרצת הגמרא: **מְשׁוּם דַּהֲוָאי** – 66
שנעשו מצות **'מַצָּה' וּ'שִׁמְחָה'** שבשלושת הרגלים **'וְהַקְהֵל', שְׁלָשָׁה** 67
כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד, לחייב נשים, **וּשְׁלָשָׁה כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד** 68
– אף לדעת רבי יהודה **אֵין מְלַמְּדִים.**הגמרא דנה בהמשך דברי 69
המשנה: **וְכָל מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה וְכוּ'** – אחד האנשים ואחד הנשים 70
חייבין. שואלת הגמרא: **מַנָּהֵנִי מִילֵּי** – שנשים חייבות במצות לא 71
תעשה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי** 72
יִשְׁמָעֵאל – וכן שנו בבית מדרשו, **אָמַר קְרָא** – בפרשת הגוזל 73
ונשבע לשקר וחזר והודה, שדינו להביא קרבן אשם לכפרה 74
(במדבר ה ו), **'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם'** – 'אִישׁ אוֹ 75
אִשָּׁה', הזכיר את שניהם, הרי **שֶׁהַשְׁוָה הַכָּתוּב** חיוב **אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל** 76
עִוְנָשִׁים שֶׁבַּתּוֹרָה – לכל עבירות שהזהירה התורה וחייבה את 77
העובר עליהם קרבן או עונש מלקות או כרת. 78

אגב דרשה זו, מביאה הגמרא את הדרשות המשוות אותן גם 79
בענין דיני ממונות ודיני נפשות: **דְּבֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר תָּנָא, אָמַר קְרָא** 80
אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם' – 'לִפְנֵיהֶם' בלשון רבים גם נשים בכלל, מכאן 81
שֶׁהִשְׁוָה הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים – לכל משפט דיני ממונות 82
שֶׁבַּתּוֹרָה. דְּבֵי חִזְקִיָּה תָּנָא, אָמַר קְרָא (שם, כט) 'וְאִם שׁוֹר נַגָּח הוּא 83
וגו' **וְהֻמַּת אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקֵל** וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת', הרי **שֶׁהִשְׁוָה** 84
הַכָּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל מִיתוֹת – לדיני נפשות **שֶׁבַּתּוֹרָה.** וּצְרִיכָא – 85
לימוד מיוחד לרבות נשים לכל ענין וענין. **דְּאִי אַשְׁמְעִינַן** הַךְ 86
קַמַּייתָא – אם היתה התורה משמיעה חיוב הנשים רק בענין קרבן 87
שבועה, היינו סבורים **מְשׁוּם** שתהא **לַהּ כַּפָּרָה** על עוונה, **חַם** 88
רַחֲמָנָא עָלְיהּ – עליה שתהיה כאיש בענין כפרה, **אֲבָל דִּינִין אֵימָא** 89
אִישׁ דְּכַר מַשָּׂא וּמַתָּן – שדרכו להתעסק במשא ומתן, **אִין** יש צורך 90
לקבוע לו דיני משא ומתן, אבל **אִשָּׁה** אין דרכה בכך **לֹא** נאמרו בה 91
הדינים הללו. **וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָא** – ואם היתה התורה משמיעה לנו 92
רק בדיני ממונות, היינו סבורים שדוקא בממונות שווה האשה 93
לאיש, **מְשׁוּם דְּחִיּוּתָהּ הִיא** – שחיי האדם תלויים בדינים הללו, כגון 94
שללא איסור 'לא תגנובו' הכל גוזלים אותה, והיא גוזלת אחרים, 95
ולא היו מתעסקים עמה במשא ומתן. **אֲבָל כּוֹפֶר** –המדבר בשור 96
המועד שהרג את האדם. **אֵימָא** – דוקא אם המית 97

דוקא המית **אִישׁ**, **דְּבַר מִצְוֹת** – החייב בכל המצוות **אין** יש בהריגתו תשלומי כופר, לפי שביטלו מן המצוות, אבל המית **אִשָּׁה** שאינה חייבת בכל המצוות כמו האיש, **לֹא** חייבה התורה על הריגתה בתשלומי כופר. **וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָא** – ששוה לאיש בענין תשלומי כופר, היינו סבורים שדוקא לענין זה **מְשׁוּם דְּאִיכָּא** – שיש בהריגתה **אִיבּוּד נְשָׁמָה חַם רַחֲמָנָא עֲלָהּ** שתהיה כאיש. **אֲבָל הָנָךְ תַּרְתֵּי** – בשתיים הללו שהזכרנו לעיל עונשים ודיינים, **אֵימָא** – נֹאמַר **לֹא** נתחייבו הנשים בהלכות הללו, **לפיכך צְרִיכָא** – צריך את שלושת הלימודים כדי לרבות את הנשים לכל ענין.

הגמרא ממשיכה לדון בדברי המשנה: נאמר בה שנשים חייבות בכל מצות לא תעשה שבתורה, **חוּץ מִבַּל תַּקִּיף** פאת הראש **וּבַל תַּשְׁחִית** פאת הזקן, שאם אירע וצמח לה זקן אינה מוזהרת על השחתתו, **כּוּ'** – וכמו כן אינה באזהרת **בַּל תְּתַמֵּא** לַמֵּתים שעל זכרי כהונה.

שואלת הגמרא. **בְּשִׁלְמָא בַּל תְּתַמֵּא** לַמֵּתים מפורש לנו שאינו נוהג בנשים, **דִּכְתִיב** (ויקרא כא, א) **'אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן'.. לְנֶפֶשׁ** לא יִטַּמָּא **בְּעַמָּיו**, ודורשים דוקא **'בְּנֵי אַהֲרֹן'** באזהרת לְנֶפֶשׁ לא יִטַּמָּא **וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן.** **אֶלָּא בַּל תַּקִּיף** – 'לא **תַּקִּפוּ** פְּאַת **רֹאשְׁכֶם'**, **וּבַל תַּשְׁחִית** אֵת פְּאַת **זְקָנֶךָ**, **מְנָלָן** – מניין לנו שנשים פטורות מהם. משיבה הגמרא: משום **דִּכְתִיב** (שם יט, כז) **'לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם, וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ'** סמכה התורה איסור הקפת פאת הראש לאיסור השחתת זקן ללמדנו **כָּל שֶׁישְׁנוֹ** – כל המצווה **בְּהַשְׁחָתָה** של הזקן **יֶשְׁנוֹ בְּהַקָּפָה** – באיסור הקפת פאת הראש, **וְהֵנֵי נָשֵׁי הוֹאִיל וְלֹא אִיתְּנְהוּ בְּהַשְׁחָתָה** – הן אינן באיסור השחתת הזקן, **לֵיתְּנְהוּ בְּהַקָּפָה** – כמו כן אינן באיסור הקפת פאת הראש.

שואלת הגמרא: **וּמְנָלָן דְּלֹא אִיתְּנְהוּ בְּהַשְׁחָתָה** – ומניין שאינן באיסור השחתת הזקן. עונה הגמרא: **אִיבָּעֵית אֵימָא** דבר של **סְבָרָא, דְּהָא לֹא אִית לְהוּ זָקָן** – שהרי מדרך טבעו של עולם אין צומח להן זקן. **וְאִיבָּעֵית אֵימָא קְרָא דְּאָמַר קְרָא** (שם) **'לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם'** בלשון רבים **'וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ'** בלשון יחיד, **מִדְּשַׁנֵּי קְרָא בְּרִיפּוּיֵי דְּרִיפּוּיֵי** – בלשונו למדנו זאת, ומבארת הגמרא **דְּאִם כֵּן** היה נוהג בנשים **נִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא 'פְּאַת זְקָנְכֶם'** בלשון רבים כמו ב'פְּאַת רֹאשְׁכֶם', **מַאי 'זְקָנֶךָ'**, בלשון יחיד מכאן שדוקא **זְקָנֶךָ** – של האיש באיסור השחתה, **וְלֹא זְקַן אִשְׁתְּךָ**, אפילו אירע שצמח לה זקן, אינה מוזהרת על השחתתו.

ממשיכה הגמרא ומקשה על דברי המשנה: **וְלֹא** – וכי אין איסור בהשחתת זקן האשה, **וְהָתַנְיָא** בתוספתא (נגעים פ"ד, ח), **זְקַן אִשָּׁה וְהַפָּרִים** שאינו בר העמדת תולדות ואחד מסימניו שאין לו זקן, **שֶׁהֶעֱלוּ שֵׂעָר** בזקנם כמו לאיש. **הֲרֵי** דין שערות אלו **הֵן כְּזָקֵן** שאר האנשים **לְכָל דְּבָרֵיהֶם.** מעלה הגמרא אפשרות **מַאי לָאו** שכוונת הברייתא 'לכל דבריהם' גם **לְאִיסּוּר הַשְׁחָתָה** – שנוהג בהם.

מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי, לְהַשְׁחָתָה לֹא מָצִית אָמְרַתְּ** – אינך יכול לפרש שזאת כוונת הברייתא, משום **דְּיָלְפִי** – שלמדו גזירה שוה, נאמר **'פְּאַת'** בישראל (שם) 'לא **תַּשְׁחִית** אֵת פְּאַת **זְקָנֶךָ'**, ונאמר **'פְּאַת'** בכהנים בני אהרן' (שם כא, ה) 'וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ', ולמד דין הישראל **מִבְּנֵי אַהֲרֹן, מָה לְהַלָּן** באיסור וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ, ולמד האמור בכהנים **נָשִׁים פְּטוּרוֹת**, כמו שדרשו 'אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן' 'ולא בנות אהרן', **אַף כָּאן** באיסור שנאמר לישראל 'לֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ' **נָשִׁים פְּטוּרוֹת.** שואלת הגמרא על תירוצו של אביי: **וְאִי סְבִירָא לָן דְּבֵי כָּתֵב** – שהנכתב בתחילת הענין **'בְּנֵי אַהֲרֹן'** – שמשמעותו ולא בנות, **אַכְּווֹלֵי עֲנָיְנָא כְּתִיב** – מיעוט זה עולה על כל הדינים הכתובים בפרשה, ולא רק על טומאת מת. **נִישְׁתּוֹק קְרָא מִינֵּיהּ** – מהגזירה שוה של 'פאת פאת', **וְיֵתְיֵתי** ונדע את פטור בנות ישראל **בְּקַל וָחוֹמֶר** מכהנות, **וְאָנָא אֲמִינָא, וּמָה כֹּהֲנִים שֶׁרִיבָּה בָּהֶם הַכָּתוּב מִצְוֹת יְתֵירוֹת** – יותר מישראל, ובכל אופן דוקא **'בְּנֵי אַהֲרֹן'** מוזהרים על השחתת זקן **וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן, יִשְׂרָאֵל** שלא ריבה מצות יתרות **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שאין נוהג בבנות ישראל איסור השחתת זקן.

מתרצת הגמרא: **אִי לָאו** – אם לא הַגְּזֵירָה שָׁוָה , **הָוָה אֲמִינָא** שהמיעוט של 'ולא בנות אהרן' לא נאמר לגבי איסור זה, שכן בין המיעוט לאיסור **הַפֶּסֶק** הָעֲנָיָן במצוה אחרת של 'לְהּ יִטְמָא' (שם, ג) הנוהגת גם בנשים. ומכיון שבאה גזירה שוה בהכרח באה כדי למדנו שבנות אהרן נתמעטו גם מהאיסור של בל תשחית, וכמותם אף הישראליות נתמעטו.

דוחה הגמרא: **הַשְׁתָּא נַמִּי** שיש לנו גזירה שוה **נֵימָא** – עדיין נֹאמַר **'הַפֶּסֶק** הָעֲנָיָן' ובנות אהרן גם באזהרת בל תשחית. **וְאִי מְשׁוּם גְּזֵירָה שָׁוָה** – שתשאל מה באה ללמדנו, **מִיבָּעֵי לֵיהּ** להלכה אחרת **לְכִדְתַנְיָא** בברייתא המבארת דיני גילוח זקן הנלמדים מהגזירה שוה האמורה. וכך נאמר בה, לפי שאמר בכהנים (שם, ה) 'וּפְאַת זְקָנָם **לֹא יְגַלֵּחוּ**', יָכוֹל – אַף אם **גִּילְּחוּ** לפאת זקנו **בְּמִסְפָּרַיִם**, שאינם גוזזים השיער מהשורש **יִהְיֶה חַיָּיב, תַּלְמוּד לוֹמַר** בגילוח אצל ישראל (שם יט, כז), **'לֹא תַשְׁחִית** אֵת פְּאַת **זְקָנֶךָ'**, ומשמע שאינו משייר מן השיער מה שאין כן מספריים משיירות.ומבארת הברייתא: ואם האיסור רק לא להשחית, **יָכוֹל** שגם **לְקָטוֹ** לשער זקנו **בְּמַלְקֵט וּבְרַהִיטָנִי** – כלים העשויים ליישר ולהחליק הקרשים ואין הדרך לגלח בהם, גם **יְהֵא חַיָּיב, תַּלְמוּד לוֹמַר** בכהנים 'וּפְאַת זְקָנָם **לֹא יְגַלֵּחוּ**', **הָא כֵּיצַד אֵיזוֹ גִילּוּחַ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַשְׁחָתָה** – איזהו הכלי שהדרך לגלח בו, ומשחית השיער האסור, **הֱוֵי אוֹמֵר זֶה תַּעַר** – שבו מתקיימים שני התנאים הללו. ומאחר שדין זה נלמד מהגזירה שוה האמורה, שוב אין הכרח לומר שבאה ללמדנו שבנות אהרן אינם באיסור השחתה.

משיבה הגמרא: **אִם כֵּן** – אם כדבריך ללמדנו מהו הגילוח האסור, **נִיכְתּוֹב קְרָא** 'לא **תַשְׁחִית** אֶת **שֶׁבִּזְקָנֶךָ'** במקום 'פְּאַת זְקָנֶךָ', שהרי נזכר 'פאת' בתחילת הפסוק 'לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם', וגם אם היה מסיים 'לא **תַשְׁחִית** אֶת **שֶׁבִּזְקָנֶךָ**' היה ברור שהכוונה לפאת הזקן, וכאילו התיבה 'פאת' בתובה במפורש, וניתן היה להקיש 'פאת פאת' ללמוד מהו דרך הגילוח האסור גם מבלי שנכתב 'פאת' באופן מפורש, והיות שמספיק 'אֶת **שֶׁבִּזְקָנֶךָ**', **מַאי** – למה נכתב **'פְּאַת זְקָנֶךָ'**, **שְׁמַע מִינָּהּ** – ללמוד מכאן **תַּרְתֵּי** – שני לימודים, א. שהאיסור הוא רק גילוח בדרך השחתה. ב. וכל זה רק בבני אהרן.

שואלת הגמרא: **וְאֶלָּא** – כיון שהוכחנו שנשים אינן מוזהרות על השחתת זקן, **הָא דְּתַנְיָא** זְקַן **הָאִשָּׁה וְהַפָּרִים שֶׁהֶעֱלוּ שֵׂעָר** זקן כמו באיש, **הֲרֵי** – הֵן **כְּזָקֵן** של אנשים **לְכָל דִּבְרֵיהֶם** – לכל ההלכות השייכות בזקן. **לְמַאי הִלְכְתָא** – הן כשל איש. משיבה הגמרא: **אָמַר מַר זוּטְרָא, לְטוּמְאַת נְגָעִים**, שאם נראה **בְּזָקְנָהּ** נגע, דינו ככל הלכות נגעי זקן.

מקשה הגמרא על תירוץ זה: והלוא **טוּמְאַת נְגָעִים** בזקן אשה **בְּהֶדְיָא כְּתִיבָא** – נכתבה מפורש **'וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע בָּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן'** (ויג, כט), ולא שייך לומר שזה מה שנשמיעה לנו הברייתא. מתרצת הגמרא תירוץ אחר: **אֶלָּא אָמַר מַר זוּטְרָא** הברייתא משוה את זקן האשה לאיש **לְחַדֶּרֶת נְגָעִים** – שכשתטהר מנגע בזקנה, תעשה ככל דיני טהרת מצורע. דוחה הגמרא גם תירוץ זה: שהרי ההלכה בענין **חַדֶּרֶת נְגָעִים, נַמִּי פְּשִׁיטָא, כֵּיוָן דְּכַת טוּמְאָה הִיא** – ששוה היא לאיש לענין טומאת נגע שבזקן, ממילא **כַּת טָהֳרָה הִיא** – שוה היא לו גם לענין טהרתה.

מתרצת הגמרא. לעולם באה הברייתא להשמיענו שאשה שוה לאיש לענין טומאת נגעי זקן וכפי שנתבאר בתחילת הסוגיא: והגם שזה פסוק מפורש **אִיצְטְרִיךְ** – גם התנא להשמיע זאת ולא סמך על כך שנבין זאת מהמפורש, כי אלמלא הברייתא **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא** שהנאמר בתחילת הפסוק 'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, **לְצַדְדִים כְּתִיב** – לא נאמר בשוה על כל האמור בהמשך הפסוק, אלא יש לחלק את הפסוק לשנים וכך תפרשו, **'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע בְּרֹאשׁ'** – בגע זה שוה אשה לאיש. ומה שמסיים **'אוֹ בְזָקָן', הָדַר אָתְאֵן לְאִישׁ** – חזור ובא לפרש דיני נגע בזקן האיש, שכן דרך זקן לצמוח רק באיש. **קָא מַשְׁמַע לָן** – לכך באה הברייתא להשמיע לנו ששוה לאיש גם בנגעי זקן.

הגמרא מביאה דעה שיש 'לא תעשה' נוסף שנשים פטורות ממנו: **אִיתְּמַר תָּנֵי** – שונה בברייתא, **אַף** מהלאו של **כָּל יַקִּיפוּ** – שהוזהרנו שלא לקרוח קרחה בראש של המת, **נָשִׁים פְּטוּרוֹת.** שואלת הגמרא: **מַאי טַעֲמָא דְּאִיתְּמַר** – מהיכן למד הפטור. משיבה הגמרא:

המשך בעמוד סד

דְּדָרִישׁ הָכִי (דברים יד, א) 'בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם. לֹא תִתְגֹּדְדוּ, וכתוב בהמשך הפסוק וְלֹא תְשִׂימוּ 'קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת. כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַה' אֱלֹהֶיךָ', דוקא 'בָּנִים' הם באיסור שִׂימַת קרחה, וְלֹא בָּנוֹת, לְקָרְחָה – שהן אינן מוזהרות על שִׂימָה זו.

מבארת הברייתא את דבריה: אַתָּה אוֹמֵר שהמיעוט 'בנים' עולה לְקָרְחָה האמורה בסוף הפסוק, אוֹ – שמא אֵינוֹ כן, ולא בא אֶלָּא לְגַדֵּידָה – לאיסור לא תִתְגֹּדְדוּ הקודמת לה בפסוק, ודוקא 'בנים' מוזהרים שלא לעשות על ידי כלי פצע בבשרם על מת, ולא 'בנות'. דוחה הברייתא שאין לומר כן: הואיל כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בפסוק שלאחריו בטעם האיסור 'כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַה' אֱלֹהֶיךָ', ואף הנשים הם בכלל עם, חֲרֵי יש כאן ריבוי המשמיענו שאיסור גְּדִידָה אֲמוּר גם לנשים, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים – לגבי איזה דין מתקיים המיעוט 'בָּנִים וְלֹא בָּנוֹת', מוכרחים אנו לומר לְקָרְחָה, וכמו ששנינו.

מוסיפה הברייתא לברר, מאחר שפסוק אחד ממעט נשים, ואחר מרבה, אם כן וּמָה רָאִיתָ להעדיף לְרַבּוֹת מ'עַם קָדוֹשׁ' אֶת הַגְּדִידָה – שיהיו נשים מוזהרות עליה וּלְהוֹצִיא על ידי המיעוט של 'בָּנִים וְלֹא בָּנוֹת' אֶת הַקָּרְחָה, שמא נאמר להיפך. משיבה הברייתא: מְרַבֶּה אֲנִי אֶת הַגְּדִידָה שיש בה חומרא מסויימת, שֶׁיְּשָׁנָהּ בִּמְקוֹם הַשַּׁעַר וּשְׁלֹא בִּמְקוֹם שַׁעַר – שבכל מקום שיגדוד בו מתחייב. וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת הַקָּרְחָה שאין בה חומרא זו שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא בִּמְקוֹם שַׁעַר.

הגמרא מקשה: וְאֵימָא – ושמא המיעוט 'בָּנִים וְלֹא בָּנוֹת' בא ללמדנו לפטור את הנשים בֵּין לְקָרְחָה בֵּין לִגְדִידָה, וְכִי כָּתַב 'כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַה' אֱלֹהֶיךָ', לרבות הנשים בִּשְׁרִיטָה – באזהרת 'וּבְבְשָׂרְכֶם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרֶטֶת' (ויקרא כא, ה) הוּא דִּכְתִיב שהשורטת בידה את בשרה על מת חייבת.

מתרצת הגמרא: קָסָבַר אִיסִי – איסי סובר שאיסור שְׁרִיטָה וּגְדִידָה